

Dalia KUIZINIENĖ

Lietuvių egzilio literatūros iššūkiai

Lituanistinis švietimas lietuvių bendruomenėje

Svetur gyvenančiojo ir su keliomis kultūromis bei dvikalbyste susiduriančiojo dilema tampa bet kurio laikotarpio iševio problema. Ji pajuntama kasdienybėje, viešojoje erdvėje, tačiau itin ryškias apraiškas ta sandūra įgyja kultūros procesuose. „Šeima atstovauja lietuvių kalbai, o gyvenamas kraštas aplinkos kalbai. (...) Iševijos sąlygomis šios taisyklės pritaikymas visados yra pavojuje būti nustelbtas gyvenamo krašto kalbos, turinčios daug didesnę patirties persvarą“¹.

Neatsitiktinai lietuviškos bendruomenės didelė svarba skiriama lituanistiniam švietimui – šeimos ir lietuviškų lituanistikos mokyklų vaidmeniui.

Tautos daliai, atsidūrusiai emigracijoje, tautinės mokyklos kūrimas ir išlaikymas nėra nei teisiškai, nei finansiškai įmanomas. Jokioje svetimoje šalyje iševija neturi kultūrinės autonomijos, leidžiančios jiems kurti savas tautines mokyklas. Vis dėlto tautinė mokykla įmanoma ir iševijoje. „Tautinė mokykla galime pavadinti kiekvieną jaunimo sambūrį, siekiantį mokytis tautinės kultūros vertybių: gimtosios kalbos bei literatūros, savo tautos

istorijos, tėvų krašto geografijos ir kitų dalykų. Iševijos sąlygomis tautinė mokykla gali būti ir JAV lietuvių parapijinė mokykla, ir prie jos prisiglaudusi šeštadieninė mokykla“². Viena iš lituanistinio auklėjimo formų šeštadieninės mokyklos, lietuviškieji sambūriai, o taip pat ir literatūra, rašyta gimtąja kalba.

Lietuvių egzilio literatūroje galime išvystyti dvi tendencijas. Vyresniosios generacijos savo kūryboje itin svarbų vaidmenį skiria tradiciniams lietuviškumo ženklams. Jų kūryboje labai dažna Lietuvos istorijos tematika, iševijoje sukurta nepaprastai daug istorinių romanų. Tuo tarpu svetur brendusių ar čia gimusių rašytojų kūryboje akivaizdžiai išryškėja santykio su savąja tapatybe ir kalba ieškojimas.

Egzilis, dvikalbystė ir daugiakultūrinė perspektyva lietuvių literatūroje

Lietuvių rašytojai, gyvenantys ne Lietuvoje, neišvengiamai atsiduria kelių kultūrų ir bent mažiausiai dviejų kalbų apsuptyje. Jiems neišvengiamai iškyla santykio su tautine, o kartais ir generacine tapatybe problema, kuri nebūtinai visada turi komplikuočiau išraišką jų kūryboje.

Algirdas Landsbergis, rašęs ir lietuvių, ir anglų kalbomis, be didelės traumos kalbėjo apie egzilį, dvikalbystę, daugiakultūrinę perspektyvą, laikęs tai daugiau dovana, o ne praradimu.

Živilė Bilaišytė, poetė ir literatūros kritikė, gimusi ir brendusi jau svetur, yra tiksliai nusakiusi savo kartos kūrėjų savijautą ir poziciją lietuvių kalbos ir tautinės tapatybės atžvilgiu. „Kai kalba – lietuvių kalba – visai generacijai, mano generacijai, jau nebe ta kalba, kuria sutinkame ir patiriame tikrovę, tada tautinis istorinis palikimas šios kartos rašytojui užkerta kelią prasmės ieškojimui, tikrovės įprasminimui. Tada kurti poeziją lietuvių kalba tampa tam tikro pobūdžio hermetiškas užmojis, kurį galima būtų lyginti su viduramžių poezija, rašoma lotynų kalba, ne žmonių kasdien vartojama gyva kalba... Tai priveda prie noro kurti poeziją anglų kalba, net jei lietuvių kalba kadaise buvo pirmoji, net jei kilme ir širdimi laikai save lietuviu, lietuve.“³

Tad per paskutinįjį dešimtmetį lietuvių save laikančių ar lietuvių rašytojų tarpe situacija yra tokia: daugelis autorių rašo ir lietuvių, ir anglų kalbomis (lietuviškai ir angliškai rašė A. Landsbergis, dvikalbius savo poezijos rinkinius leidžia Eglė Juodvalkė, Lidija Šimkutė). Kita dalis rašo tik angliškai, ir čia galime matyti dvi tendencijas. Vieni savo kūryba, o ir gyvenimu yra visiškai nutolę nuo lietuviškosios tapatybės bei lietuviškos tematikos (Algis Budrys, Dalia Janavičius). Kita dalis autorių, rašančių angliškai, nėra atsisakę lietuviškos tematikos: memuariškumas, autobiografiškumas, savo tautos ar šeimos istorinių detalių recepcija jų kūryboje yra itin ryški. Šiuo požiūriu įdomi gali būti I. Mačiulytės-Guilford, A. Šileikos, R. Phillip (Filipavičiaus) kūryba.

Kur šių paminėtų ir daugelio nepaminėtų autorių kūrybos vieta? Lietuvių egzodo literatūros istorijoje ar literatūros enciklopedijoje duomenų apie juos nėra, jų pavardės nėra minimos. Kuriamė paribyje–lietuviškojo egzilio, ar kanadietiškos, ar kitos kultūros kontekste jie suras savo vietą? Lietuvoje daugelio jų vardai yra nežinomi, išėivijoje jų kūryba

kartais skelbiama *Lituanus* ar *Metmenų* žurnaluose, kartais jie dalyvauja Lemonto „Santaros“ konferencijose. Jų knygas leidžia kita-taučių leidyklos. Kam skiriama jų kūryba?

Santykis su tapatybe ir lietuvių kalba I. Mačiulytės-Guilford kūryboje

1999 m. Kanadoje anglų kalba išleista Irenos Guilford knyga, lietuviškąjį jos vertimą (vertė Dalia Cidzikaitė ir Aušra Veličkaitė) pavadinimu „Prisilietimas“ 2002 m. išleido A. Mackaus knygų leidimo fondas, o praėjusių metų pabaigoje tą patį vertimą, tik jau kitu pavadinimu (Lietuvoje leista knyga pavadinata „Glėbys“) išleido išleido „Baltų lankų“ leidykla.

Guilford apysaka „Prisilietimas“ nėra memuarai, numanyti galime tam tikras autobiografinės detales. Autorė fiksuoja pagrindinės knygos veikėjos Aldonos šeimos istoriją, tėvų ir senelių pasitraukimą iš Lietuvos ir nepritapimą Kanadoje. Pasakojama pirmuoju asmeniu, herojė, kaip ir knygos autorė, yra gimusi jau svetur, Lietuva jai yra pažįstama tik iš tėvų pasakojimų, šeštadieninių lietuviškų mokyklų vadovėlių, tad jai yra įdiegta romantizuota, idealizuota samprata, kuri vėlesnėse jos patirtyse – kelionėje į Lietuvą, santykiuose su giminaičiais iš Lietuvos nesutaps ir kirsis su tikrove. Knyga pradedama motto: „Mano gyvenimo šešėlis plevena Lietuvoje, nors aš niekad ten negyvenau. (...) Dalis manęs tebe-gyvena ten, mieganti aš, išplėšta, išnešta prieš gimstant, pusė mamos, pusė tėvo, iš Lietuvos“⁴.

Apysaką sudaro trys dalys: pirmojoje pasakotoja ir jos tėvas apsilanko Lietuvoje 1985 m., antroji knygos dalis sugrąžina veikėją į jos paauglystę, tėvų ir senelių pasitraukimo iš Lietuvos ir įsikūrimo svetur istoriją, paauglišką herojės šių įvykių refleksiją, asmenybės, negalinčios savęs identifikuoti, formavimąsi bei susirašinėjimą su Lietuvoje gyvenančia pussesere. Trečioji knygos dalis nukelia į 1990 metus, į giminaičių iš Lietuvos apsilankymą Kanadoje. Tad apie ką ši knyga?

Apie gimusios svetur lietuvaiteš santykį su lietuvių gyvenimu? Apie lietuvių, gyvenančių Lietuvoje, ir lietuvių, gimusių ir gyvenančių svetur, absoliučiai skirtingas patirtis ir tapatybes?

„Prisilietimo“ autorė koncentruojasi į du aspektus: veikia mėgina identifikuoti savo tautinę tapatybę, buvimą tarp dviejų skirtingų kultūrų ir savąjį nepritaipimą prie nė vienos iš jų. Jau knygos pradžioje pasakotoja save apibūdina taip: „lietuviė kanadietė, sraigė, pasislėpusi kiautė“. Šis nuolatinis buvimas tarp dviejų niekaip nesusisiejančių pasaulių yra visai nesuprantamas jos vyrui kanadiečiui.

Jau būdama penkiolikos metų apysakos herojė skaudžiai išgyvena nepritaipimo jausmą, kuris neapleis jos visą gyvenimą: „Niekur nepritaipiu. Nei tarp kanadiečių, kur gimiau. Nei tarp lietuvių, kurie čia atvyko. Nei Lietuvoje, vietoje, kurios nepalikau.“⁵

Tėvų, giminės, dramatiškos tautos istorijos refleksija savaip susipina herojės sąmonėje. Pirmojoje knygos dalyje pavartota „sraigės kiautė“ metafora antroje dalyje yra transformuojama į sinonimišką detalę: „virstu į indą prisiminimams ir svajonėms laikyti.“ Apysakos veikėjos tapatybę I. Guilford ryškina ir per jos santykį su lietuvių kalba, kuri buvo gimtoji. Tiek jos gyvenimas, tiek ir jos kalbinė erdvė yra padalinta į dvi dalis: lietuviškąją ir kanadietiškąją. Ir ta riba yra ryškina kalbinėje erdvėje: lietuvių kalba yra namų ir bažnyčios kalba. Tai intymios, asmeninės, tik namų erdvės kalba. Anglų kalba yra viešoji kasdienybės kalba. Keliuose apysakos epizoduose yra vaizduojama, kas nutinka, kai netyčia kalbinės erdvės yra sumaišomos. Tada pasakotoją ištinka šokas. Vieną kartą jos močiutė, sutikusi pažįstamą, Toronto gatvėje prabilo lietuvių kalba. „Žodžiai, tariami tik troškiamo uždaramo bažnyčios arba namų rate, buvo tarsi paukščiai, per anksti paleisti į pavasario orą, paukščiai, kurių plunksnelės dar šlapios ir sulipusios ir kurių kaulai dar per trapūs skristi. Jie neišgyvens.“⁶

Po daugelio metų apysakos veikėja išgyvena tą patį. Prekybos centre su giminaite iš

Lietuvos prakalbusi lietuviškai, ji pasijunta sumaišiusi erdves, atskleidusi viešumoje savo paslėptą asmeninį gyvenimą. „Prabilti šia namų kalba viešumoje yra tarsi įžengti į už gyvatvorės saugomą slaptą sodą, uždara žalią erdvę, paslėptą nuo žvilgsnių.“⁷

Kitas apysakos aspektas – tai dvi Lietuvos sampratos, kurios kaip ir dvi kalbos nesusiliečia. I. Guilford savo knygą kuria kontrasto principu: čia nuolat konfliktuoja dvi realybės. Pilka, atstumianti sovietinės Lietuvos realybė, kurią patiria pasakotoja, pirmą kartą drauge su tėvu apsilankiusi jo gimtinėje. Ją autorė vaizduoja groteskiškai ir ironiškai. Ir kita daugiau iliuzinė Lietuva – knygų, nostalgikų prisiminimų ir pasakojimų sukurta įsivaizduojama romantizuota realybė. Knygoje šios dvi realybės, vaizdai nuolat kontrastingai keičia vieni kitus. Kartais pasakotoja susitapatina su savo tėvų skausmu ir pradimais. Kartais ji visiškai ignoruoja jai primestą sampratą. Kartais abi sampratos susilydo ir sutampa jos traumotoje, tėvų kaltę išpažįstančioje sąmonėje.

Knyga baigiama suvokimu, kad dviejų tapatybių, dviejų kultūrų, skirtingų patirčių neįmanoma suvienyti, sujungti. „Esam du atskiri pasauliai, jungiami laišku, nuotrauka, pasakojimų, istorijos ir kraujo. Reikės kažko daugiau nei lagaminų, prikimštų vasarinių suknelių, kad praeityje paliktų šeštadienių mokyklų elementorių mokymai, neatsakyti laišukai. Reikės dar vienos kartos.“⁸ Namų samprata pasakotojos sąmonėje dematerializuojasi, tampa tik jos vaizduotės sukurta vieta.

Žmogus ir miestas V. Papievio kūryboje

Naujasis Valdo Papievio romanai „Vienos vasaros emigrantai“ (2003) sukurta Paryžiuje. Autoriaus rašymo maniera ir stilistika yra nepakitusi, naujajame romane taip pat dominuoja vidinis vyksmas, dabarties ir praeities laikų kaita, nuolatinė dviejų erdvių – Vilniaus ir Paryžiaus priešata.

Pats autorius yra aiškiai įvardijęs fizinę ir dvasinę būseną, savo tapatybę gyvenant tarp dviejų erdvių. „Paryžius veria visai kitus laiko ir erdvės mastelius. Tiesą sakant, niekada nemaniau, kad galėčiau taip išgyventi svetimose vietose. Aš blaškausi tarp Paryžiaus ir Vilniaus, tarp Prancūzijos ir Lietuvos. Vos atsiduriu Paryžiuje, man jau trūksta Vilniaus, o Vilniuje trūksta Paryžiaus.“⁹

V. Papievio romano pasakotojas klajodamas Paryžiuje jaučiasi „pabėgęs nuo ne tik nuo savo krašto sumaištingų vargų, kompleksų, prietarais virtusių papročių, bet apskritai nuo pasaulio. (...) Taigi buvo laisvas kaip niekad – be namų, be kalbos, be įprastų parankinių daiktų, kuriančių savo kampo iliuziją“¹⁰.

Romane dažnas savęs įvardijimas klajūnu, nevykėliu, sūnum paklydėliu, vienišiumi, bastūnu, vienos vasaros arba viso gyvenimo emigrantu. Egzistencialistų pamėgta klajonių be tikslo ir prasmės tema ryški Papievio romane, tačiau klajonė be tikslo, klošarystė, piligrimystė išgrynina egzistencinį vienišumą ir laikinumą. Noras susitapatinti, susilieti, prisijaukinti, o per tai naujai suvokti ir atrasti aplinką ir save – nuolatinės būsenos, lydinčios pasakotoją, keičiantį naracijos pozicijas: romane yra pasakojama iš *aš*, *tu*, *jis* pozicijų. Kelionės, klajonių, piligrimystės, gyvenimo kaip kelio be pabaigos ir pradžios įvaizdis yra nuolat kartojamas šiame romane.

Laikinumas ir prisilietimas prie daiktų, prustiškasis praetis atradimas, jos suvokimas ir išgryninimas dabartyje, savojo pasaulio, miesto ir kalbos kodo atradimas ir įprasminimas, kol suvokiama: „...tarp tų tūkstančių, dešimčių tūkstančių miestų yra vienui vienas, vienintelis miestas, kuris yra tavo, kurį surasti, tai susirasti save.(...) Miestai keičia žmones gal net labiau, nei žmonės keičia miestus“¹¹.

Tapatybės paieškos istorijoje

Artūro Imbraso romanas „Klajūnas“ – debiutinis. Knygos autorius yra architektas,

devynerius metus gyvenęs ir dirbęs Izraelyje, ten kūrinyis ir parašytas. „Klajūne“ itin nedaug išorinio veiksmo, tai daugiau jauno žmogaus kelionė erdvėje ir laike, savo jausmuose, pastangos susigrąžinti prarastas vertybes. A. Imbraso personažas, pasakojantis pirmuoju asmeniu, neklajoja svetimose šalyse ar miestuose, jo kelionės erdvė – vidinė. Romanas parašytas dienoraštinės išpažinties forma. Žmogaus tapatybė su istorinėmis protėvių šaknimis kūrinyje reiškia netikėtomis ir ironiškomis paralelėmis, simboliais ir metaforomis. Siekis suprasti save per santykį su praeitimi skatina pagrindinį romano veikėją gilintis į istoriją, lyginti savąsias ir praetis kartų vertybines nuostatas. „Paskiau susidomėjau savo ir svetimais protėviais. Jų norais ir troškimais. Tapau istoriku. Maniau rasiąs istorijoje atokvėpį – reikės užsiiminti tik anapilin išėjusiais, kuriems didelių sentimentų ir skolų neįaučiau. Šaltakraujis tyrinėtojo smalsumas. Pasirodo, kad jie, vaiduokliai, daug stipresni už mane. Jų užrašyti ar ne norai sutapo su mano ir tai glumino.“¹²

Gyvenimo svetur realijų čia nėra. Tai dabartis ir kelionė į praeitį abstrakčioje erdvėje, neturinčioje konkrečių erdvės kontūrų ir tolima protėvių praetis, interpretuota naratoriaus. Knyga – tai kelionė į praeitį, kurioje ieškoma ne istorinių faktų ar duomenų, tai giluminių, vertybinių nuostatų tikrinimas iš šiandienos žmogaus, klajojančio po pasaulį pozicijos, kuri daugelį nusistovėjusių normų nuvertina, desakralizuoja, tačiau galų gale suranda tikrąsias amžinąsias vertybes. Savosios tapatybės ieškoma atsigręžiant atgal, lyginant, atmintyje rekonstruojant individualiąją patirtį.

Eseistiniai svarstymai apie migraciją ir kalbą

Dalios Staponkutės, filosofės, vertėjos, keliolika metų gyvenančios Kipre, eseistinių svarstymų knygos „Lietumi prieš sau-

lę“ atsiradimą greičiausiai inspiravo kelių patirčių ir kultūrų, kalbų sandūrų sukeltas savosios tapatybės pajautimas. Individuali, asmenine patirtimi paremta stilistika skatina autorę autobiografizuoti, atrasti. „Kalba tampa Dievu, kai pajunti, kad gali ja pasikliauti, draugauti su ja, tapyti ja savo mintis. Rašymo dovana aplanko vėliausiai, negana to – tiktai akistatoje su svetimos kalbos rašyba kaip niekad aiškiai sužinai, kas esi iš tikrųjų. Tau neduota daugiau, nei esi: graikų kalba ir jos nepasiekiamas tobulumas padėjo man apsisibrėžti savąją lietuvybę. Šitaip manyje gimė vertėja – ne ta, kuri verčia knygas, bet ta, kuri verčia save į kitą kultūrą ir tampa jos dalimi.“¹³

Savosios tapatybės raiška per kūrybos motyvus būdinga daugeliui kūrėjų. Įvardijimas, išsakymas padeda suvokti save ir kitus, o vėliau skatina apibendrinantiems apibrėžimams. Literatūra, kuriama svetur, suvokiama per kelių kultūrų dimensiją. „Literatūra yra unikalus patiekalas. Todėl kultūrų suartinimas per kalbą ir literatūrą yra kiečiausias riešutas, nepasiduodantis lyginamųjų studijų „dantims“ ir jokio kito centro, išskyrus savo, traukai.“¹⁴ Iki šiol nei lietuvių literatūroje, nei eseistikoje nebuvo suvoktas ir reflektuota vaiko branda, jo santykis su aplinka ir motina. D. Staponkutės knygoje tai išsakoma itin skaudžiai ir tragiškai. „Migruojančiai motinai telieka atiduoti vaiką vietai, kuri palaiptinai tampa motinos pakaitalu ir priima „auklėtinį“ kaip ištikima kultūros ir kalbos sergėtoja bei griežta ir nuosekli mokytoja. Tik tokiais atvejais suvoki, jog vieta, motina ir kalba – organiškai tarpusavyje suaugę elementai, gyvybės grandinė, kuri kartą trūkusi nebesuveriama. Migruojanti motina yra nuolat aukojanti ir pralaiminti, nes priversta įsileisti tarp savęs ir vaiko svetimą kalbą ir pasmerkti save monumentinei tylai“¹⁵.

Vietoj išvadų

Lietuvių egzilio kultūros atstovai, ypač rašytojai, nuo pat pirmųjų gyvenimo svetur metų svarsto tautinės tapatybės problemą, ryšio su aplinkiniu pasauliu pozityvių ir neigiamų sąlyčio taškų galimybes. Lokalios ir globalios erdvės, tautinės tradicijos ir vakarietiškosios kultūros priešprieša arba jungtis įvairių sričių menininkų kūryboje pasireiškia pačiomis įvairiausiomis formomis bei motyvais.

Tautinės tapatybės klausimas egzilyje gyvenančiam kūrėjui yra aktualus bet kuriuo metu, kai reikia aiškiai įvardyti savąjį santykį su tradicija bei vakarietiškąja kultūra, kai kelių kultūrų sandūroje kinta tiek gyvenimiškosios, tiek vertybinės nuostatos. Šie klausimai yra aktualizuojami tiek įvairių generacijų kūrėjų straipsniuose, pasisakymuose, ryški ir jų kūrybos tematikos bei stilistikos kaita. Tomas Venclova yra taikliai nusakęs tautiškumo ir Vakarų kultūros santykį gyvenant svetur. „Tautinė dirva yra pagrindinis sąmonės sluoksnis žmogui. Nuo lietuviškumo pabėgti beveik neįmanoma, jeigu kalbi lietuviškai, jeigu augai toje kultūroje. Bet jeigu tas pagrindinis sluoksnis – podirvis iškyla į pirmąjį planą, tai yra tam tikras susmulėjimas. Jis turi būti giliai, jis turi būti toji giliausioji dirva, ant kurios viskas auga, bet ta dirva nebūtinai turi matytis. Ant jos turi augti kažkokia europinė, pasaulinė tradicija, pro kurią prasišvies mūsų tikrovės podirvis“¹⁶.

Sandūra su svetimomis patirtimis, globalizacijos bei gyvenamojo meto iššūkiams lietuvių kultūroje įgauna gana raiškias formas. Daugelyje literatūrinių tekstų, dailės kūrinių jos virsta visiems suprantamais stereotipais, supaprastintos universalios kalbos modeliais, kaip įprasta populiariajai kultūrai bet kur.¹⁷ Paskutiniojo dešimtmečio tiek Lietuvos, tiek ir egzilio kultūroje tapatybės ieškoma ne viename grožiniame tekste ar dailės kūrinyje.

Nuorodos

1. Norvilas A. *Dvikalbiškumas: palaima ar pra-keikimas?* Čikaga: Pasaulio lietuvių jaunimo sąjunga, 1981, p. 16.
2. Čižiūnas V. *Tautinis auklėjimas šeimoje*. Memmingen: Tremtis, 1953, p. 157–158.
3. Bilaišytė Ž. Ieškant prasmės: kalba, istorinis palikimas ir tikrovė. *Egzodo literatūros atšvaitai*. (Sudarytojas L. Mockūnas). Vilnius: Vaga, 1989, p. 400.
4. Mačiulytė-Guilford I. *Prisilietimas*. Chicago: A. Mackaus knygų leidimo fondas, 2002, p. 8.
5. Ten pat, p. 49.
6. Ten pat, p. 64.
7. Ten pat, p. 122.
8. Ten pat, p. 131.
9. „Sapnai dar lietuviški“. Valdą Papievių kalbi-na K. Platelis ir L. Jakimavičius // *Literatūra ir menas*, 2004 01 16.
10. Papievis V. *Vienos vasaros emigrantai*. Vil-nius: Baltos lankos, 2003, p. 28.
11. Ten pat, p. 383.
12. Imbrasas A. *Klajūnas*. Vilnius: Vaga, 2005, p. 15.
13. Staponkutė D. *Lietumi prieš saulę*. Vilnius: Apostrofa, 2007, p. 20.
14. Ten pat, p. 38.
15. Ten pat, p. 46–47.
16. Venclova T. Ar galima kultūros kūryba išei-vijoje // *Akiračiai*, 1981, nr.4, p. 7.
17. Baricco A. *Next*. Maža knygelė apie glo-balizaciją ir būsimą pasaulį. Vilnius: Alma littera, 2005, p. 35.

Dalia Kuizininė

CHALLENGES OF LITHUANIAN EXILE LITERATURE

The personal dilemma of a person living abroad and brushing up against several cultures in a bilingual situation becomes a problem for any emigrant at any time. It shows up in every-day life and in public space, but it acquires especially sharp contours in cultural contexts. We can discern two tendencies in Lithuanian exile literature. Members of the older generation of writers assign a particularly important role to traditional marks of Lithuanianism. Lithuanian historical topics occur frequently in their writings, many of which are straightforward historical novels. By contrast, writers who matured in exile or were born outside Lithuania emphasize the quest for a meaningful relationship with their Lithuanian identity and language.

Some authors of Lithuanian descent who write in English have not turned their back on Lithuanian topics: autobiographical elements and details of their nation's or family's history are prominent in their works. Irene Mačiulytė-Guilford may be interesting in this respect;

in her work two images of Lithuania collide: the (then) real one of Soviet Lithuania and the romanticized one she extracted from her parents' stories and her education in Lithuanian Saturday-schools. The narrator of Valdas Papievis's novel *Vienos vasaros emigrantai* (One summer's emigrants) lives between two cities, Vilnius and Paris, as he is looking for his identity. The image of travels, wanderings, pilgrimages, of life as a never-ending road recurs constantly in this work of a Lithuanian prose writer living and working in Paris.

Dalia Staponkutė is a philosopher and translator who has lived for many years in Cyprus; the appearance of her book of essays *Lietumi prieš saulę* (By rain before the sun) was probably inspired by her own sense of double identity provoked by the clash of two experiential worlds, cultures, and languages. In the book the author reflects on mixed families, bilingualism, the confrontation between distinct cultures and experiences.